

Motion till riksdagen 2011/12: MJ469

av Tina Ehn m.fl. (MP)

Hållbar landsbygdsutveckling

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	5
4	Småföretag på landsbygd	5
5	Utbildning för ökad kunskap, utveckling och framtid	6
6	Kvalificerad arbetskraft till företag	6
7	Folkbildning	7
8	Bredband och telefoni	7
9	Smarta samåkningsmöjligheter även på landsbygden	8
10	Kollektivtrafiken	9
11	Samåkning via mobiltelefonen	9
12	Kuxatrafiken.....	9
13	Anropsstyrd trafik	10
14	Biogassattsning.....	10
15	Bymacken.....	10
16	Kultur för alla – kulturell allemansrätt!	11
17	Kulturhus och scener	11
18	Bibliotek.....	12
19	Växande städer – ett problem med gröna lösningar	12
20	Hot mot åkermark och utarmning av småkommuner	13
21	Lokal ekonomi	14
22	Lokal demokrati	15
23	Beskattningsfrågor	16
24	Service i lokalsamhället.....	17
25	Landsbygdsutveckling genom matkvalitet	17
26	Mångfald på landet.....	18
27	Infrastruktur, undertrafikerade järnvägars underhåll	18
28	Slutord.....	19

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av sänkt arbetsgivaravgift.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten för avskrivning för studielån.²
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att satsa på folkbildning genom både studieförbund och folkhögskolor.³
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att styrningen av regeringens budgettilldelning till bredband ska tydliggöras så att effekten inte leder till ersättning för investeringar som operatörerna på kommersiella grunder bör kunna ta.⁴
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bredbandsteknikens betydelse för utvecklingen på landsbygden.⁴
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med avsikt att samla ihop och komma med förslag på hur olika modeller för gemensamma transportsätt kan utvecklas och genomföras samt underlättas och stimuleras.⁴
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att satsa på utvecklingen för biogas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att underlätta utvecklingen av modeller såsom bymack och mackstöd.⁵
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ett kulturellt stimulansbidrag för kulturhus och scener i hela landet.³
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska finnas minst ett folkbibliotek i kommunal regi i varje kommun.³
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett moratorium om fem år då man inte tillåter att några nya externa köpcentrum byggs.⁶
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny lagstiftning ska föreskriva obligatorisk samordning mellan närliggande kommuner vid planering av externhandel.⁶
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att gynna olika former av lokal ekonomi.⁵
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunsammanslagningar och lokal demokrati.⁷

Fel! Okänt namn på

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda beskattningsfrågor.⁸
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gemensamma statliga och kommunala servicecentrum och servicepunkter som ska utgöra en grundstruktur över hela landet för service till medborgare och företag.⁵
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillagningskök, offentlig upphandling samt ekologisk och närproducerad matproduktion.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utrikes födda och deras möjligheter till etablering på landsbygden.⁹
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att satsa på dubbelspår och de undertrafikerade järnvägarna.⁴

¹ Yrkande 1 hänvisat till SfU.

² Yrkande 2 hänvisat till UbU.

³ Yrkandena 3, 9 och 10 hänvisade till KrU.

⁴ Yrkandena 4–6 och 19 hänvisade till TU.

⁵ Yrkandena 8, 13 och 16 hänvisade till NU.

⁶ Yrkandena 11 och 12 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

⁷ Yrkande 14 hänvisat till KU.

⁸ Yrkande 15 hänvisat till SkU.

⁹ Yrkande 18 hänvisat till AU.

3 Inledning

I Sverige som i övriga världen pågår en urbanisering, en flytt från land till stad och en ökad koncentration i våra boendestrukturer. Landet runtomkring töms på folk och städerna växer så det knakar.

Debatten pågår, inte minst genom författaren Kristina Mattsons bok om landet utanför, samt sommarens radioprogram om det ”kluvna landet”. Egentligen har den här debatten pågått i årtionden och samtidigt har diskussioner och förslag om kampen för att landsbygden ska överleva, återinflyttas och utvecklas pågått.

I dag finns orter där man lyckats med att vända trender, men väldigt många gånger är det en sårbar och svår utmaning att långsiktigt behålla de framgångar man tillfälligt lyckas med.

På senare år ser vi också en omvänd migration – från stad till land. I dessa fall väljer människor aktivt att bosätta sig längre från stadskärnan i jakt på ökad livskvalitet.

Genom politiken förändras förutsättningarna för vad som är möjligt och vad som inte längre är möjligt, och genom politiken skapas förutsättningar eller omöjliggörs dessa. Men det är också så att många konsekvenser utifrån politiska beslut ej går att förutse förrän de redan sker och när de ofta har gått för långt.

Stora samhällsförändringar påverkar oss och ger effekter som inte är lätta att ”sätta fingret på”. Ofta vet vi att när en skola läggs ner så har vi förlorat en möjlighet för orten att locka till sig barnfamiljer. När en bensinstation slår igen vet vi att vi måste åka längre bort för att få tag i bränslet till bilen, men andra effekter är svårare att omedelbart förstå effekterna av. Det som brukar kallas effektiviseringar, av bland annat statliga myndigheter, leder till att allt färre människor arbetar över hela landet och koncentrerar verksamheter till stora orter eller städer, samtidigt som servicen urholkas alltmer i glest befolkade områden.

När en bygd blir allt fattigare på människor, minskar möjligheterna för dem som bor kvar. Bristen på vänner att träffa och umgås med och bristen på flera generationer med olika erfarenhet och behov betyder också att mångfalden minskar.

Denna motion har som utgångspunkt att visa på det ömsesidiga beroendet stad–land samt att uppmärksamma behovet av att inkludera landsbygden och dess befolkning i den övergripande samhällsplaneringen.

4 Småföretag på landsbygd

Den typiske landsbygdsföretagaren är inte längre en bonde utan en egenföretagare som har ett självförsörjningssyfte med sitt företag och vanligen har en råvarutillgång som sitt grundkapital eller som bygger på kunskaper som utgår från traditionell praktik. Dessutom uttrycker han eller hon ofta stor lojalitet

Fel! Okänt namn på

till bygden och det lokala sammanhanget. Han eller hon är ofta mångsysslare: Gåsholmafiskaren har sommarkafé, rökeri, hyr ut stugor och fraktar soporna från öarna vid sidan av sitt fiske till exempel.

Sänkt arbetsgivaravgift är fortfarande den enskilda åtgärd som skulle betyda mest för alla ensamföretagares mod att anställa. Sänkt arbetsgivaravgift gynnar företaget på plats. Miljöpartiets förslag om sänkt arbetsgivaravgift för småföretag kommer att gynna landsbygdens företagare. Det gör det avsevärt billigare för de minsta företagen att anställa ytterligare en person.

Parallellt med en grön omställning vill vi med regelförändringar och ekonomisk styrning få alla de företag som verkar på landsbygden att redan nu delta i en mer klimatsmart, hållbar och miljöanpassad inriktning i sin produktion och i metodval oavsett bransch.

5 Utbildning för ökad kunskap, utveckling och framtid

Att kunna utbilda sig genom hela livet är en fantastisk möjlighet och ger fler människor fler chanser i livet. Ofta utbildar vi oss för att få en kompetens som leder till att vi kan få ett nytt arbete eller nya arbetsuppgifter. Vi behöver också fylla på med ny kunskap när utvecklingen kräver att vi ska klara ny teknik eller nya system. Men även den utbildning som man vill skaffa sig endast för att den verkar intressant eller för att berika tillvaron, är både viktig och nödvändig.

Att växa som människa genom nyvunnen kunskap är positivt, både för individer och för samhället i stort.

Vi vill ge människor möjlighet att kunna växa hela livet genom kunskap och utbildningar. Det kan stimuleras på flera sätt: ett är vårt förslag om ökade studiemedel för studenter. Ett annat förslag är att stimulera till möjlighet att utbilda sig oavsett var man bor i landet. Genom den digitala tekniken möjliggörs även detta till stor del, genom att man kan delta via länk och skärm. Det kräver att infrastruktur för digital teknik finns till för alla oavsett var i landet man bor.

6 Kvalificerad arbetskraft till företag

Man kan nog påstå att det svenska näringslivet lyder under stordriftsfördelarnas logistik och att överlevnad krävt ökade rationaliseringar och effektivitetshöjningar.

Många av de strukturrationaliseringar som skett inom svenskt näringsliv har främst drabbat industrin i landets småstäder. Industrieföretagens framgångar har skett på bekostnad av arbetstillfällena.

Ett stort problem för landsbygden är att de kunskapsintensiva tillväxtbranscherna i huvudsak söker sig till universitetsorterna och storstäderna. Ibland handlar det dock helt enkelt om att det inte finns lämpliga lokaler eller byggklar mark i mindre kommuner eller på landsbygden.

Problemen med behovet av utbildad arbetskraft och var arbetskraften finns kan vara väldigt ojämna. När man ställer frågan till företag blir svaret ofta, att det råder brist på kvalificerad arbetskraft för företagen generellt, men att problemet ökar när företaget finns utanför storstäder och tillväxtregioner.

Ett sätt att öka möjligheten för ökad kvalitativ arbetskraft kan vara att utreda vilka effekter en avskrivning av studielån för nyutexaminerade akademiker, ingenjörer med flera som flyttar till landsbygdskommuner med utflyttningsproblem skulle få.

7 Folkbildning

Studieförbunden är en del av det som kallas folkbildning och är ett utbildningssätt. Genom studieförbundens verksamhet ska människor kunna påverka sin livssituation – och samhällsutvecklingen.

Genom studieförbund kan intresserade och eldsjälarna finna varandra. Det skapar möjligheter att genomföra idéer och arrangemang. Unga människor kan via studieförbunden få hjälp och stöd att genomföra olika kulturarrangemang som musikfestivaler och dansprojekt. Amatörkulturen kan stärkas och utvecklas.

I regeringens folkbildningsproposition Lära, växa, förändra (2005/06:192) och i riksdagens beslut anges att syftet med bidraget till folkbildningen är att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.

Studier genom utbildning på folkhögskolor runt om i Sverige, på små och större orter, brukar kallas för den tredje formens utbildningar och är av många en mycket uppskattad form. Man kan säga att där den ordinarie gymnasieskolan misslyckas, lyckas folkhögskolorna. På folkhögskolorna läser ungefär 12 000 elever in gymnasiekompetens varje år. Vi vet också via Folkbildningsrådets utvärderingar att de som går vidare från allmän linje på folkhögskola till högre studier ofta klarar studierna bra. Problemet i dag är att alla som vill läsa på folkhögskola inte får det – det går två sökande per plats för att läsa in gymnasiekompetens på folkhögskolornas allmänna linje. Miljöpartiet föreslår därför en utökning av studieplatser på allmänna linjen, vilket är en viktig signal för folkhögskolornas framtida utveckling i hela Sverige.

8 Bredband och telefoni

Nedmonteringen av det fasta telenätet som redan påbörjats slår hårt mot befolkningen på landsbygden. Dels är det svårt för etablerade företagare att klara sina kundrelationer utan väl fungerande teknik för elektronisk kommu-

Fel! Okänt namn på

nikation, dels vågar få ta chansen att nyetablera när man inte vet vilka möjligheter för kommunikation som kommer att finnas. Många företagsidéer som lämpar sig mycket väl att bedriva på distans för den som av olika skäl vill bo på landet blir helt enkelt omöjliga när kommunikationen per kabel rycks undan.

Landsbygden tappar befolkning men samtidigt sker det en utflyttning av stadsbor till landsbygden. Många som tar det steget gör det på grund av att de har svårt för stadsmiljön. En grupp som flyttar från städerna är de så kallade elöverkänsliga. Även för denna grupp är telefon- och datoruppkoppling via kabel viktig för försörjning och kontakt med samhället i övrigt.

Den lösning som erbjuds av Telia, mobila alternativ, ger inte tillräcklig driftsäkerhet för företagaren och den tekniken driver bort de elöverkänsliga än längre ut i obygden. Optisk fiber för telefoni och datakommunikation är den lösning som efterfrågas. Staten måste ta ett ansvar för att tekniken inte enbart sprids i områden där befolkningstätheten gör det intressant för företag med kommersiella drivkrafter.

Miljöpartiet ser positivt på regeringens budgetpost om 500 miljoner kronor under tre år för att sprida tekniken utanför tätorterna. Vi är emellertid oroad för att denna satsning inte kommer att komma den glest befolkade landsbygden till del utan kanske tvärt om kan komma att bromsa upp de privata operatörernas investeringsvilja i de områden som ligger närmast i tur att bli utbyggda på kommersiella grunder.

Områden som bör prioriteras är de där kopparnätet rivs upp och områden som det fasta telenätet inte hunnit nå innan nedmonteringen började. Vi menar att det är en viktig signal staten måste sända, nämligen att satsningen inte är avsedd att ersätta investeringar som operatörerna på kommersiella grunder bör kunna ta.

Vår uppfattning är att om skattemedel tydligt används för att koppla upp den mest glest befolkade landsbygden så ökar trycket även på operatörerna att ta sitt ansvar för glest befolkade men ändå inte fullt så glest befolkade områden, vilket innebär att statens kostnad gör dubbel nytta.

Om formuleringen "att hela Sverige ska leva" ska ha någon konkret innebörd så är det, i tider av stora teknikskiften, nödvändigt att politiken tar ansvar för att den nya tekniken blir tillgänglig för alla i samhället.

9 Smarta samåkningsmöjligheter även på landsbygden

Även om man bor på en vacker plats kan man behöva förflytta sig för att arbeta, delta i föreningsliv och för fysiska möten. Oavsett om det finns allmänna kommunikationer eller inte alls, finns det många vinster med att utveckla möjligheter till att samutnyttja våra egna privata transporter och förflyttningssätt.

Samåkning är ett sätt att nyttja fordon gemensamt. Det minskar behovet av enskilt ägande och skapar möjlighet till sociala kontakter. Samåkning kan utvecklas på flera sätt: dels genom personliga överenskommelser, genom bilpoolsverksamheter, men även genom att utnyttja den digitala tekniken på nya sätt.

10 Kollektivtrafiken

Även på landsbygden är kollektivtrafiken viktig att prioritera, för att ställa om transporter till det för klimatet bästa sättet att kunna utnyttja färdmedel.

Vi anser att Trafikverket bör ha i uppdrag att prioritera kollektivtrafik. I dag har Trafikverket i allt för hög grad fokus på framkomlighet för person- och lastbilar, vilket leder till att energisnål och klimatvänlig kollektivtrafik ofta får stå tillbaka. Myndigheten bör öka sina ansträngningar för att underlätta utvecklingen mot ett ökat resande med kollektivtrafik.

Vi föreslår att Trafikverket ges i uppdrag att vidta åtgärder som ökar kollektivtrafikens framkomlighet. Detta finansieras genom att väginvesteringar i nationell plan minskar med motsvarande belopp.

11 Samåkning via mobiltelefonen

I byn Tolg i Kronobergs län, som ligger 3 mil utanför Växjö och har 500 invånare, håller världens första samåkningssystem i mobiltelefonen på att byggas upp. Det är ett system där man kan registrera sig som chaufför eller som passagerare eller både och. Vinsterna är många för alla inblandade.

Samåkningsprojektet är nominerat som pristagare på årets landsbygdsgala.

Länsstyrelsens motivering:

Samåk och spara energi med hjälp av smart program i mobilen. Genom att utveckla en unik mobilapplikation har Tolg sockenråd skapat ett system för samåkning. Byborna har själva fått vara med och påverka systemets utformning. God förankring i byn har lett till högt användande och redan efter tre veckor fanns det mer än 90 registrerade användare.

12 Kuxatrafiken

Den så kallade Kuxatrafiken i Ockelbo är i sammanhanget särskilt intressant att ta del av. Man har där lyckats med en helt gratis tidtabellsorganiserad busstrafik med goda förbindelser som kombinerat de samhällsfinansierade transporter som redan fanns i området: linjetrafik, skolskjutsar, kompletteringstrafik, färdtjänst och till viss del sjuktransporter. Basen i systemet utgörs främst av skolskjutstrafik. Resandet ökade från 60 000 till 220 000 per år. All

Fel! Okänt namn på

trafik har anpassats så att man kan resa med buss och byta till tåg för att arbetspendla till den större staden Gävle.

13 Anropsstyrd trafik

Ett annat system som används speciellt i skärgården, men även på andra håll, är anropsstyrd trafik.

På många håll i landet finns platser som heter Ropsten, Roparhällen, Roparebacken och liknande. Där har folk stått och ropat på färjan. Anropsstyrd trafik fungerar på samma sätt. Resenären ringer – och trafiken kommer. Det finns en linje, men som bara körs när någon vill åka. Den anropsstyrda trafiken har stora möjligheter att utvecklas.

14 Biogassatsning

Det är vår uppfattning att alla vill bidra till ett klimatsmart samhälle. Det är dock svårt för den som bor på landsbygden och är beroende av bil då det ofta saknas kollektivtrafik. Att tanka alternativa bränslen för dem som är beroende av bil i det dagliga livet är ett måste. Miljöpartiet arbetar vidare för att förse hela landet med alternativ. I dag finns etanol i alla kommuner och på väldigt många mackar även på landsbygden.

Ett alternativ är biogas, som ger ännu mindre utsläpp och som kan produceras i närområdet. Miljöpartiet vill satsa på utvecklingen av biogas från bland annat jordbruken. Biogasproduktion ger jordbruksföretaget fler ben att stå på, minskar utsläpp av växthusgaser, reducerar lukten av gödsel kraftigt och mycket pekar på att det höjer värdet på gödseln. Utvecklingen går för långsamt och vi satsar därmed kraftfullt för att utöka produktionen av och tillgången till biogas i hela landet. Detta kan bland annat göras genom mackstöd till biogaspumpar samt nysatsning inom klimatinvesteringsprogrammet Klimp.

15 Bymacken

Vi inser att det inte kommer att finnas biogas överallt med en gång, och att växlingen från oljeberoendet i bilflottan till förnyelsebart, måste ske stegvis. Med ganska stora kliv förvisso! Men just nu har många bensinstationer lagts ner på grund av oljebolagens stora strukturrationalisering och detta drabbar då landsbygden och framförallt där det finns en glesare och mer utspridd befolkning. Byalag och föreningar går samman och kämpar för att finna lösningar, där konceptet med bymack är en framkomlig väg. Det är en utveckling som behöver uppmuntras och stödjas effektivt.

Det är en modell som bygger på att före detta mackägare går samman i nätverk. Genom avtal om gemensamma inköp ska kostnaderna för leveranser pressas. Därigenom finns förutsättningar att fortsätta med bensinförsäljning på de mindre orterna.

Miljöpartiet anser att det bör finnas mackstöd även för biogas. I dag finns endast ett fåtal mackar norr om Stockholm med biogas. Utvecklingen behöver snabbas på.

16 Kultur för alla – kulturell allemansrätt!

Man kan nog lätt påstå att kultur är det som gör oss till människor; det är något av "samhällets kitt". Kultur omfattar så mycket. Det är viljeyttring, det är skapande, det ifrågasätter och det skänker skönhet och fasa.

Ett samhälle som är öppet för olika kulturyttringar är ett intressant och spännande samhälle.

På landsbygden kan den lokala teatergruppen vara den kulturaktivitet man är delaktig i. Likväl kan storstadens uppsättning av opera avnjutas direktsänd via den lokala biografen.

Isskulpturer, skapade av konstnärer, kan komma att inta lekplatsen under vintern. Vi berikas genom varandra och genom kultur, vi kan konsumera med våra sinnen och vi kan lära oss mer. När det blir svåra tider i ett samhälle är kulturen ofta den del som nedprioriteras, när det borde vara precis tvärtemot. Det är just då vi människor kan ha som bäst nytta och glädje av att finna kulturen i olika former i vår närhet.

Vår historia, vår nutid och vår framtid – allt innehåller flera former av kulturens många armar och ben. Det är viktigt att satsa på kultur både nära människans vardag, som biblioteken, musikskolor och estetiska ämnen i skolorna, men också att satsa på scenkonsten, det lite svårare och det som ifrågasätter. Inte minst viktigt är att ge kulturarbetarna rimliga arbetsvillkor. Tänk om allt det vi förknippar med kultur plötsligt försvann, så torftigt livet skulle te sig!

17 Kulturhus och scener

Runt om i landet finns många scener. Ett sätt att minska tröskeln till kultur är att erbjuda möjligheter till spontana kulturyttringar. Plattformer, i form av scener, arenor eller andra platser för att utöva kultur, ökar möjligheten till detta. Vi menar att detta är viktigt för barns och ungdomars möjlighet att under mindre organiserade former kunna vara aktiva kulturellt på sin fritid. På samma sätt som öppna idrottsplatser gör det lätt att utöva idrott gör välutrustade och inbjudande kulturhus det enklare att utöva kultur.

Vi vill att kulturen inte ska hindras av bristfällig infrastruktur. Därför vill vi rusta upp befintliga kulturhus, scener och liknande för att främja likvärdig tillgänglighet till stora kulturupplevelser i hela landet. Vi föreslår att möjlig-

Fel! Okänt namn på

heten för ett kulturellt stimulansbidrag utreds, för reparation, ombyggnation, tillbyggnation eller nybyggnation av kommunala kulturscener. Detta ger nya arbetstillfällen inom byggbranschen, men också ökade arbetstillfällen för professionella kulturutövare.

18 Bibliotek

Våra gemensamma folkbibliotek är gemensamma samlingsplatser, viktiga för mötet mellan kunskap, nyfikenhet och en plats för utveckling. Genom bibliotek och bokbussar kan vi få information, möta nya arenor och finna sociala icke-kommersiella samlingspunkter. Framtidens bibliotek kan vara en kombinerad plats för kulturutbyte, spännande kunskap och social gemenskap.

Bibliotekens samverkan är nödvändig utifrån ett demokratiskt perspektiv. Den ger alla samma tillgång till biblioteksresurserna, och människor som bor i mindre tätbefolkade områden och distansstuderande är exempelvis grupper som har stor nytta av samarbetet. Intern konkurrens mellan biblioteken i kommunerna försvårar ett sådant samarbete. Det som skolväsendet har med en mer omfattande skollag, kvalitetskriterier och ett omfattande system för uppföljning och tillsyn, saknas för biblioteksväsendet. Kortsiktiga besparingar som kan finnas inom räckhåll måste vägas mot möjligheten att gemensamt bygga ett långsiktigt kulturellt rikt samhälle. Innan det finns nationella kvalitetskriterier och ett uppföljningssystem bör inte heller driften av bibliotek läggas ut på entreprenad. Utredningen för reviderad bibliotekslags förslag att skrivningen om att varje kommun ska ha folkbibliotek ändras till att varje kommun ska ha folkbiblioteksverksamhet är därför inte ensamt en bra skrivning. En reviderad bibliotekslag bör därför förtydliga att det ska finnas minst ett folkbibliotek i kommunal regi, i varje kommun.

19 Växande städer – ett problem med gröna lösningar

Man skulle kunna tänka sig att anamma den utveckling som pågår och utgå ifrån att det är en självklar utveckling att människor söker sig till städer och stora orter eftersom där finns mer att erbjuda var och en.

Det stämmer absolut i mångt och mycket, men samtidigt som vi lever i en tid där städer växer snabbt står vi inför nya utmaningar och problem. Det blir allt svårare att genomföra förtätningar i staden, och konflikter med städernas natur och grönområden är ett faktum.

Bostadsområden runt städerna växer och stora förorter blir som egna städer runt storstaden. Trafiksituationen förvärras när allt fler ska pendla till och från stadens centrum.

Avfall som produceras måste bortförslas. I stort sett all mat, alla kläder, alla prylar och så vidare som konsumeras i en stad ska hämtas någon annanstans ifrån. Mycket transporter in i staden och mycket transporter ut ur staden är självskrivet för att staden ska fungera.

Det är också av den orsaken som planering och visioner för grönare och hållbarare städer ökar i betydelse. I London genomförs trädplaneringsprojekt. I Stockholm är bostadsområden som Hammarby Sjöstad exempel som lyfts fram som gröna och hållbara.

Stadsodling, där människor går samman och odlar olika grödor i stadens grönområden, är ett sätt att öka stadens självförsörjning. Ett annat spännande projekt där man vill fokusera på vikten av pollinerare är Bi-urban, biodling i urban miljö (såsom när biodlarföreningen i östra Gästrikland satte ut flera bikupor på taket på Folkteatern i Gävle. Uppemot 100 000 bin ska nu livnära sig på lindarna i Esplanaden i Gävle och producera en grönfärgad honung).

Transition Town eller Omställning Sverige är den svenska delen av det internationella Transition Townsnätverket. I det samlas kommuner och stadsdelar för att möta de utmaningar som följer av kombinationen oljetopp och klimatförändringar. Detta är några av alla intressanta och viktiga initiativ för att skapa hållbara gröna lösningar i urbana miljöer. De kommer inte att ersätta nödvändig livsmedelsproduktion eller lösa alla problem men man kan utgå från att kunskaper och intresse för ekosystem och ansvar för miljö och naturresursfrågorna uppmärksammas och utvecklas.

Att människor flyttar från landsbygd till stad uppstår ofta i längtan efter den fria och vilda naturen och efter upplevelser och genuina verkliga värden. Att odla egna produkter skapar betydelsefulla värden, men också en överbyggande förståelse för produktion av mat och gemensamma värden.

20 Hot mot åkermark och utarmning av småkommuner

Då trängseln ibland blir stor och då orter bestämmer sig för att anlägga externa handelsområden tar utvecklingen ofta en ny form. Även då minskar ofta landsbygdens möjligheter genom att det blir ännu svårare att bibehålla en handel i kringkommunerna om ett handels-/köpcentrum växer upp och därmed "stjäl" en stor del av ett kundunderlag från orter runtomkring. Ofta ser man inte den effekten från ett övergripande håll utan snarare ser man bara effekten av hur många arbetstillfällen ett köpcentrum kommer att skapa. Man ser inte heller förödelsen av jordbruksmark, vilket ofta är fallet då man gärna placerar dessa köpcentrum och handelsområden på platt åkermark, vilket ger många parkeringsplatser på ett enkelt sätt. Det är också så att ett köpcentrum bygger sin existens på att människor har tillgång till bil, då det sällan planeras eller byggs ut kollektivtrafik före, men kanske i efterhand då man byggt upp själva handelsområdet.

Fel! Okänt namn på

I genomsnitt försvinner en dagligvarubutik varannan dag. Mellan 1993 och 2004 minskade antalet dagligvarubutiker med 30 procent. Den bakomliggande orsaken är utbyggnaden av externa köpcentrum, stormarknader, som slår ut lokala boendenära butiker.

Enligt siffror från numera nedlagda Glesbygdsverket förlorade 300 mindre orter sina sista livsmedelsbutiker under perioden 1996–2001. Denna utveckling slår mest mot icke bilburna, äldre, sjuka och handikappade. Glesbygdsverket krävde därför redan år 2002 en utredning kring möjligheten att införa ett tillfälligt stopp för större handelsetableringar utanför tätorter. Miljöpartiet har också drivit frågan. Sverige har till skillnad från de andra nordiska länderna inte någon central reglering av utbyggnaden av externhandel. I Norge, Danmark och Finland finns däremot lagstiftning som i princip sätter stopp för etablering av större köpcentrum utanför tätorterna. En fortsatt etablering av externa köpcentrum i den takt vi sett hittills kommer sannolikt att kraftigt försämra tillgången på kommersiell service i mindre orter och verka kontraproduktivt för en hållbar utveckling hos småföretag i gles- och landsbygd.

21 Lokal ekonomi

Hållbar utveckling och lokal ekonomi är nära sammanlänkade. Varor, tjänster och livsmedel som produceras lokalt har jämförelsevis lågt transportinnehåll och är även lättare att återföra i kretslopp än sådant som förs in utifrån via fjärrhandel. Om företagen på en ort företrädesvis handlar av varandra ökar omsättningen i trakten och man förstärker varandras ekonomi, minskar transportbehovet och klimatpåverkan samt skapar bättre ekonomi i varje företag.

Överallt där det finns människor, föreningar och företag finns det också pengar. Nästan alla har ett konto på en bank, vanligast på någon av de fyra stora affärsbankerna. Där har insättarna minimalt inflytande över till vem och var banken lånar ut slantarna eller om de används i spekulationssyfte. I arbetet med att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle måste vi därför lyfta in diskussionen om pengar.

I medeltal har var och en av Sveriges nästan 9,5 miljoner invånare 110 000 kronor på ett bankkonto: sammanlagt över 1 000 miljarder kronor. Vi bör inte längre överlåta åt någon annan att prioritera till vad och var sparpengarna ska användas, vilket vi gör när vi sparar på ett bankkonto. För att finansiera en hållbar lokal utveckling gäller det att tänka om, och fundera över om de sparpengar som finns i bygden skulle kunna organiseras på ett smartare sätt och ingå i ett lokalt kretslopp. Det handlar inte alls om att folk ska skänka bort sina pengar utan om att spara och låna lokalt i en form som också ger inflytande. Om bara 10 procent av sparpengarna kunde ingå i ett lokalt kretslopp skulle över 100 miljarder kronor göras tillgängliga för lokal utveckling!

Tillgången till lokalt riskkapital har dock länge varit en svår fråga för entreprenörer på landsbygden. De stora affärsbankerna har många gånger svikit sina landsbygdskunder och har inte ögon för innovativa satsningar utan kräver oftast traditionell lönsamhet från start. Här har särskilt de framväxande lokala

kreditgarantiföreningarna fått en allt starkare roll. De deltagande företagen garanterar ömsesidigt delar av varandras banklån och kan på så sätt hjälpas åt och täcka upp där privat finansiering, banker och staten inte vågar ta risker. Fortfarande ger också landets 60-tal fria sparbanker bättre krediter till småföretag och hushåll jämfört med andra banker, och idag finns även JAK:s ”bygdelån” och Ekobankens specialsatsningar på ekologiska och uthålliga idéer riktade till landsbygdens verksamheter.

Slutligen bör försök med kommunala obligationer prövas som metod att, vid brist på tillgängligt investeringskapital, finansiera kommunala satsningar. I San Francisco finns ett exempel som finansierat ett solcellsprogram på så vis.

Även om landsbygden ofta löser eller lämnas att lösa sina problem själva är det av stor vikt att hela samhällsstrukturen ser fördelar och möjliggör de fördelar som gynnar den lokala ekonomins utveckling.

22 Lokal demokrati

Världen är både lokal och global. En utveckling som lett till allt fler sammanslagningar av kommuner och stora globala rörelser som arbetar brett för förändring har haft och har en framträdande roll. Alla känner till de aktiva miljöorganisationer som många gånger fungerar som våra väckarklockor och ger oss insikter som påverkar våra livsval.

Viljan att ”rädda världen” och förhållandet i vår egen vardag är både tydliga och komplicerade. Många medborgare lever i en frustration om att vilja göra mer. Samtidigt som ett politiskt engagemang inte alltid är det sätt man vill arbeta på.

På många håll runt om i Sverige och i våra nordiska grannländer, kan man konstatera att människor går samman och arbetar för sin bygds framtid, utveckling och överlevnad. Detta är något som sker framförallt på landsbygden, men förekommer även i städer.

Under de senaste årtiondena har många lokala bygdegrupper bildats som fyller en funktion som saknats inte minst där kontakten mellan politiken och samhället misslyckats.

I den globaliserade världen har även beslutsnivåerna förskjutits. Vi har i dag ett EU som genom just sin gemenskap kan genomföra förändringar med större genomslagskraft. Den stora baksidan kan vara att nationer inte har möjlighet att ha nationella regler som kan vara eller upplevas vara bättre.

Sverige och de nordiska länderna har genomgått många förändringar där kommuner slagits samman framförallt på ekonomiska grunder, för att klara servicen samtidigt som avfolkningen skett. Effekten har dessutom gett ett minskat antal kommunpolitiker. Kommunkontor placeras i centralorter och den demokratiska strukturen förändras stegvis. Effekten av kommunsammanslagningar har inte gett de positiva effekter som var avsikten. För att förstå ett land måste man börja med att förstå kommunerna.

Fel! Okänt namn på

I grunden för all politik ligger makt- och inflytandefrågorna. Det är viktigt att säkra möjligheterna att kontinuerligt påverka och förändra. För medborgarnas inflytande över utvecklingen på en liten ort är det egentligen bara den kommunala arenan som ligger inom räckhåll.

23 Beskattningsfrågor

För offentlig styrning kan skatter användas som både piska och morot.

Det är ett faktum att alltför många människor bor på två ställen – som fritidsboende i en kommun och med vardagsbostad i en annan – vilket kunde användas för att skapa vissa skatteintäkter även i fritidskommunen. Kommuner som är attraktiva en kort säsong (ofta sommar eller vinter) men mindre intressanta resten av året, upplever många gånger att kraven på kommunal service i alltför stor utsträckning behöver anpassas för den intensiva och korta högsäsongen.

Potentialen för att rätta upp detta är stor: om de som delårsbor på mindre orter också skulle skriva sig där, skulle det ge en nettoinflyttning för 189 av våra 290 kommuner med motsvarande skatteintäkter. Former för att aktivera denna potentiella skattebas behöver utredas vidare.

De elproducerande kommunerna har i många år krävt en skatteretur för de värden de levererat till nationalhushållet och taxerat sina egna älvar på. Sorsele, till exempel, levererar sedan många år el från sin reglerade älv till hela landet – men vinsten plockas till största delen ut någon annanstans.

Ett skatteutjämningsystem som är individknutet kan på sikt vara en intressant tanke. Ser man människorna som resurser, som humant kapital, så subventionerar ofta landsbygdskommuner städerna med grundutbildad arbetskraft. Idag har en kommun utgifter för sina invånare under hela deras uppväxt – för att sedan ofta tvingas se dem flytta till en stad och där generera skatteintäkter som produktiv vuxen. Senare i livet kanske de kommer tillbaka för att leva sina sista år i sin hembygd – och riskerar då att igen mest ”kosta” skattemedel.

På landsbygden måste man ofta kombinera olika arbeten, säsongsförstagande, vanliga småföretag och olika anställningar för att skapa sig sin försörjning. Ett gammalt krav är att införa en kvittningsrätt mellan olika inkomster. Den som startar företag får redan nu under de fem första åren kvitta underskott av näringsverksamhet mot inkomst av tjänst, men ett permanent system kan hjälpa till att överbrygga ojämnheten i inkomstflödena. Det här är några förslag som bör studeras vidare av en utredning om skatteförändringar för landsbygdsboende som bör tillsättas av regeringen.

24 Service i lokalsamhället

För att hela landet ska kunna leva krävs att invånarna har möjlighet att få tillgång till en viss service. Detsamma gäller landets nya inflyttade medborgare, och alla medborgares rätt utifrån olika krav på en fungerande vardag; med olika funktionsnedsättningar följer olika behov.

När underlaget för servicen försvinner då försvinner också själva servicen och människor lämnas kvar på orter där samhällsansvaret närmast har abdikerat.

Genom att vi alla betalar skatt har vi också rätt till den gemensamma servicen.

Det ska vara enkelt att få information från våra myndigheter om våra rättigheter och skyldigheter i samhället.

År 2009 var utredningen om ”utveckling av lokal service i samverkan” klar. Den kom att heta ”Se medborgarna – för bättre offentlig service”, SOU 2009:92.

Utredaren Lars Högdahl skriver i sin programförklaring att mindre orter och samhällen fått sämre tillgång till offentlig service, men även i storstäder har en försämring skett, genom att det är allt svårare att träffa sakkunniga tjänstemän som tar sig an enskilda personers ärenden. Det finns en uppmärksamhet att bryta myndigheternas utveckling mot allt större, koncentrerade och specialiserade enheter. Utredningen innehåller många viktiga förslag på lösningar att förändra en pågående negativ utveckling.

Många har förväntat sig ett initiativ från regeringen att gå vidare med förslagen i utredningen, men inget har hänt. Vi anser att det är absolut nödvändigt att ta itu med en utveckling som leder till en alltmer urholkad service runt om i landet.

25 Landsbygdsutveckling genom matkvalitet

En särställning i landsbygdens ekonomi utgörs av matproduktionen. Matråvaran odlas främst på landsbygden och där finns också kunskaperna om traditionell mat. Detta område har fått ett välförtjänt uppsving under senare år och getts allt större betydelse vid olika turistsatsningar. Ofta, men långt ifrån alltid, står kvinnligt företagande bakom lyckade satsningar. Eldrimner i Jämtland är Sveriges nationella centrum för mathantverk. Det har gett inspiration på flera håll till nätverk av odlare, producenter och förädlare som återerövrar gammal kunskap om konsten att framställa genuina smaker av råvaror – ett genuint mathantverk helt enkelt! Liknande matkluster byggs upp på flera håll i landet där det unika och det smakrika är en del, eller fyller hela företagets idé.

Kombinationen ekologiskt och närproducerat är två bra kriterier för att få bättre produktion utan onödiga gifter, och mindre långväga och onödiga

Fel! Okänt namn på

transporter. Att kunna välja närproducerat och ekologiskt är något många fler vill göra även i de offentliga köken.

Ett stort problem är den kontinuerliga nedläggningen av tillagningskök i skolor, på sjukhus och äldreboenden. Köken stängs och ersätts med mottagningskök där färdiglagad mat bara värms upp före servering. Istället lagas maten i stora industrianläggningar och den färdiglagade maten transporteras långa sträckor. Tillagningsköken är helt nödvändiga för att man ska kunna välja närproducerade råvaror. Miljöpartiet har drivit förslag om skolkökslyft och att man i den offentliga upphandlingen ska ställa krav som gynnar lokal matproduktion. Vi vill i riksdagen, i kommunerna och i landstingen satsa på en vällagd ekologisk och närodlat mat med genuin smak. Vi är övertygade om att det är viktiga förslag för att gynna lokal kvalitativ matproduktion.

26 Mångfald på landet

Andelen företagare bland personer som är utrikes födda är generellt sett högre än i övriga delar av befolkningen i Sverige. Trots det är andelen utrikes födda företagare inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv mycket låg. Få nyanlända invandrare bosätter sig på landsbygden eller får arbete i företag som finns på landsbygden. Vi tror att det finns mycket som kan göras genom rådgivning för etablering på landsbygden, bland annat genom att satsa på rådgivningscentrum och/eller jobbbannonser på fler språk än svenska och också genom att aktivt arbeta med de hinder som finns i det svenska samhället. Att se möjligheterna öppnar dörrar för olika människors kompetenser genom språk, genom erfarenhet och utbildning.

I utredningen Mångfald som möjlighet, SOU 2008:56, föreslås en rad konkreta åtgärder som grön lots, grön validering, grönt kort, grön sfi, exportsatsningar med invandrare som representanter och andra strukturella åtgärder. Att finna positiva incitament till boende utanför storstadsförorterna är en angelägenhet för alla parter. Landsbygden ropar efter mer folk och invandrare ropar efter mening och sammanhang – mötet behöver organiseras och förslagen och modellerna finns!

27 Infrastruktur, undertrafikerade järnvägars underhåll

Inlandsbanan, Bohusbanan, Frykdalsbanan med flera är järnvägar som är en del av Sveriges infrastruktur: en bra och smart del av vår infrastruktur. I dag inser de flesta att klimatfrågan är en stor och övergripande fråga, att den pågående klimatförändringen inte kan tänkas bort och att alla har ett ansvar för att medverka till att minska våra utsläpp av klimatpåverkande växthusgaser.

En faktor är på vilket sätt vi transporterar oss och på vilket sätt vi transporterar det vi konsumerar, allt från råvaror till färdiga produkter. Om transporterna skulle stå för sina klimatutsläpp så skulle samhällets flöde av produkter förmodligen se helt annorlunda ut. Delvis kanske vi hade haft mer av närproducerade produkter, eftersom kostnaderna för att frakta inte minst mat mellan produktion, förädling och förpackning sannolikt inte skulle se ut som det gör idag. Som ett exempel kan vi fiska fisk utanför Sveriges kust som sedan transporteras till andra sidan jorden för att fileas och rensas och i nästa steg transporteras till ytterligare någon plats för att förpackas och så småningom kommer tillbaka till Sverige för försäljning.

Väldigt mycket av det som rullar på våra vägar i dag är svårt att förändra men det är en del av samhällsutvecklingen som kan vara på sin plats att ifrågasätta. En mer konkret del i att minska klimatutsläpp från transportsektorn är att förflytta mer från väg till järnväg. Miljöpartiet är det parti som driver på utvecklingen för ett bättre och mer fungerande och utbyggt järnvägsnät i Sverige. Vi anser att det är hög tid att satsa på ett modernt och framtidsinriktat transportsätt. Likaväl som vi vill ha nya spår för framtiden, är vi måna om att använda och behålla varje meter av svensk befintlig järnvägsräls. Av den anledningen slår vi vakt om de undertrafikerade banornas möjligheter att utvecklas och avsätter också pengar i vår budgetmotion; budgetsatsning på dessa banor är ”hela-landet-potten”.

Flera av dessa banor är viktiga transportstråk för gods och virke, med underhåll och satsningar såsom bland annat omlastningsstationer. Här är gamla järnvägar moderna transportvägar!

Med bristande investeringar i utbyggnaden av dubbelspår och därmed kapacitetsbrist på de befintliga spåren påverkas inte bara gods- och passagerartrafiken mellan stadskärnor. Det omöjliggör också fler tågstopp för den regionala trafiken. I en mindre tätort kan en tågstation innebära ökad inflyttning och därmed ökat underlag för den kommunala servicen. Ett bra exempel är hur en negativ trend bröts i Tierp då Upptåget började stanna där och när det blev lätt att arbetspendla till både Uppsala och Gävle.

28 Slutord

Vi ser vinsterna med att väga samman det som många gånger anses vara motstående intressen. Vi menar till exempel att jobbtillfällena inte alls måste innebära försämrade miljöhänsyn, att effektivt strandskydd inte måste stå i motsats till lokal ekonomisk utveckling, att biobränsleproduktion inte måste konkurrera med matframställning eller att klimatarbetet inte behöver ske på bekostnad av satsningar på biologisk mångfald. Tvärtom, ur det allt överskuggande klimathotets perspektiv är det nu och genom sammanvägningen av dessa tre dimensioner – ekologiskt, socialt och ekonomiskt – vi har chansen att bygga det verkligt hållbara och människovänliga samhället som samtidigt är varsamt mot människor, miljö, natur och klimat.

Fel! Okänt namn på

Vidare menar Miljöpartiet att det egentligen inte föreligger något motsatsförhållande mellan stad och land. Befolkningen på jorden bor nu till den övervägande delen inte längre på landsbygden, som tidigare i historien. Staden är en viktig tillgång också för landsbygdens människor genom sitt kulturutbud, sin stimulans och sociala dynamik. Men samtidigt är det på landet som den historiska energi- och resursomställningen sker och som berör alla och livets alla delar. Här växer biomassan och skogen, här sluts kretsloppen, här sker mat- och energiproduktion, här filtreras grundvattnet, här blåser vindarna som driver vindsnurrorna och strömmarna som laddar elgeneratorerna, här simmar havens och sjöarnas matfisk och här ligger lagerresurserna i form av mineraler och fossil. Finns det inte reella möjligheter att bo och verka där kan dessa processer inte heller tjäna samhället.

Tror omvärlden och beslutsfattare inte att det är lönt att satsa, bo och investera på landsbygden, så satsas, bebos och investeras heller ingenting.

Den parlamentariska utredningen Se landsbygden, SOU 2006:101, ville samla det offentliga ansvaret för landsbygdsfrågorna i Regeringskansliet och ge strategiska verktyg till län, landsting och kommuner att även där ta ett samlat och riktat ansvar. Dess förslag har under den nuvarande regeringen inte ens blivit till en proposition. Däremot skrev regeringen en tunn och till intet förpliktigande skrivelse 2008 och lade dessutom ner Glesbygdverket. Myndigheten var under många år en betydande kunskapsgenerator i samhällskroppen, men dess kunskapsbank har tyvärr inte fått någon ny administrativ hemvist.

Landsbygdspolitiken behöver således uppvärderas utifrån insikten om vad hela landet har att vinna och därför kvarstår utmaningen för vilken regering som helst – att göda den kraft som kloka och aktiva människor, byalag, lokala företag och insiktsfulla byråkrater redan kämpar för att sprida.

Så kan vi bygga ett befolkat, hållbart, levbart och klimatsmart land – och ta ett samlat grepp om detta.

Stockholm den 5 oktober 2011

Tina Ehn (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Stina Bergström (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Agneta Börjesson (MP)